

15.05.2014

Valtioneuvoston kanslia
Kirjaamo
kirjaamo@vnk.fi

Viite
VNK012:00/2013 (17.4.2014)

Asia

Ulkoasiainministeriön ehdotus valtioneuvoston päätöksen valmistelemiseksi strategisen tutkimuksen teemojen asettamiseksi

Ulkoasiainministeriön ehdotukset teema-alueiksi/ painopisteiksi, joita rahoitetaan valtioneuvoston strategisen tutkimuksen rahoitusinstrumentilla ovat (1) globaalin turvallisuusympäristön muutos, (2) energian ja ilmastonmuutoksen kansainvälinen politiikka ja (3) Venäjä Pohjois-Euroopassa.

1. Globaalin turvallisuusympäristön muutos

Globaalin hallintajärjestelmän haasteet kärjistyvät geopolitiikan uuden nousun myötä. Vastauksen löytäminen globaaliongelmien käy yhä vaikeammaksi, ei vähiten kansainvälisen turvallisuuden kysymyksissä. Kestävän kehityksen haasteiden rinnalle globaalikysymysten keskiöön nousevat turvallisuusteemat kuten ydinaseet, alueellinen varustelukilpailu, alueellisen koskemattomuuden ja muiden kansainvälisen oikeuden perusperiaatteiden haastaminen. Suomen asema, tavoitteet ja politiikka on perustanut kansainväliseen monenväliseen oikeusjärjestelmään. Nyt järjestelmä on murroksessa – se moninaistuu ja sitä vakavasti haastetaan.

Teema liittyy myös turvallisuustutkimuksen toimeenpano-ohjelmaan (VNK:n julkaisusarja 1/2014), jonka mukaisesti linjataan valtioneuvoston yhteisiä tarpeita turvallisuustutkimuksen alueella.

2. Energian ja ilmastonmuutoksen kansainvälinen politiikka

Suomen energiapolitiittisia ratkaisuja ei tulevaisuudessakaan tehdä kansallisessa tyhjiössä. Kansainvälisillä energiamarkkinoilla keskinäisriippuvuus kasvaa entisestään samalla kun energian geopolitiittinen merkitys käy ilmeiseksi. Globaalien energiamarkkinoiden dynamiikka on osoittautunut aiempaa nopeammaksi. Yksinomaan epäkonventionaalisten fossiilisten polttoaineiden nousu on muuttanut toimintaympäristöä viime vuosina vauhdilla. Samaan aikaan ilmastonmuutos etenee vääjäämättä, ja sen suorat ja epäsuorat vaikutukset ulottuvat jatkossa yhä vahvemmin myös Suomen ja Pohjois-Euroopan turvallisuuteen. Tulevaisuudessa energia- alan murrokset ja ilmastonmuutos ovatkin aiempaa suuremmassa osassa myös Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa.

Sen enempää energiaa kuin ilmastonmuutosta ei voi tarkastella yksinomaan kansallisesti. Toisaalta globaalitason näkökulma sekä energia- että ilmastotrendeihin jää usein irralliseksi kansallisesta päätöksenteosta. Strategisen tutkimuksen teemana energiaa ja ilmastonmuutosta tulisi analysoida nimenomaan alueellisessa kontekstissaan, Pohjois-Euroopan alueella. Maailmanlaajuisista energia-alan ja ilmastonmuutoksen kehityskuluista on tarjolla tutkimuspohjaista informaatiota hyvinkin laveasti. Oma kansallista päätöksentekoaamme välittömämmin koskevista muutoksista Suomen lähialueilla ei sen sijaan ole riittävästi perusteellista tutkimustietoa, joka palvelisi Suomen strategisia intressejä arktisella ja Itämeren alueella. Tutkimustietoon pohjautuva syvempi ymmärrys energiatoimintaympäristön murroksesta ja ilmastonmuutoksen seurauksista helpottaisi teemojen elimellisempää kytkemistä osaksi laajempaa kokonaisuutta. Kyse on paitsi huoltovarmuudesta ja energian toimitusvarmuudesta, myös kauppaa ja investointipolitiikasta siinä missä ulko- ja turvallisuuspolitiikastakin.

Esimerkkeinä mahdollisista alakysymyksistä strategisen tutkimusteeman alla esiin voi nostaa mm.

- Baltian maiden energiaratkaisujen vaikutukset alueelliseen energiatasapainoon,
- Suomen Venäjä-riippuvuuden kehittymisen,
- EU-tason energia- ja päästövähennystavoitteiden heijastumisen kansalliseen liikkumavaaraan,
- Saksan energiakäänteen pitkäkestoiset alueelliset vaikutukset,
- ilmastonmuutoksen aiheuttamien muuttoliikkeiden seuraukset sekä
- ilmastonmuutoksesta aiheutuvan poliittis-taloudellisen murroksen arktisella alueella.

3. Venäjä Pohjois-Euroopassa

Ukrainan kriisi on järkyttänyt vakiintuneita asetelmia ja käsityksiä Euroopan vakaudesta ja turvallisuudesta sekä Venäjän roolista Euroopassa. Vaikka kriisi on ollut pitkälti Ukrainan ja Venäjän välinen, tulee sillä olemaan myös laajempi vaikutuksia niin yleiseurooppalaisella kuin myös alueellisella tasolla. On selvää, että Venäjän muuttuva rooli, kehittyvä itseymmärrys ja sisäinen kehitys tulevat olemaan keskeisiä ajureita niin talouden kuin turvallisuuden saralla myös laajemmin Euroopassa.

Ehdotettu tutkimusteema keskittyisi pohtimaan Venäjän muuttuvan roolin merkitystä Pohjois-Euroopan alueellisessa kontekstissa, Suomen välittömässä kansainvälisessä toimintaympäristössä. Tutkittavia teemoja olisivat muun muassa:

- Venäjän rooli Pohjois-Euroopan turvallisuudessa
- Venäjän merkitys Suomen kokonaisturvallisuuden kannalta
- Venäjän rooli alueellisessa ja rajat ylittävässä yhteistyössä
- Venäjän taloudellinen ja kaupallinen potentiaali ja sen hyödyntäminen
- Logistiikka, ihmisten ja tavaroiden liikkuvuus, ml. viisumivapaus
- Venäjä arktisena toimijana ja sen vaikutukset alueen kehitykseen ja yhteistyöhön.

Antti Kaski
Suunnittelu- ja tutkimuspäällikkö

Liitteet